

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ САМОСТІЙНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЯК СТРУКТУРНОГО ЕЛЕМЕНТА ОСОБИСТІСНОЇ ЗРІЛОСТІ

Анотація

В статті розкриваються значення і особливості самостійності як одного з елементів личностної зрілості старшокласників к сімейній життю. На основі результатів, по методикі Р.Кеттелла, ми визначили високий, середній і низький рівні розвитку самостійності у старшокласників.

Предметом нашого дослідження є розвиток особистісної зрілості щодо подружнього життя у хлопців та дівчат раннього юнацького віку. Наше завдання полягає в розкритті змісту та рівня розвитку особистісної зрілості в даному контексті.

Згідно наших теоретичних поглядів, зміст особистісної зрілості щодо подружнього життя – це комплекс загальнотеоретичних і спеціальних знань, сукупність вмінь, якостей (вольових, емоційних, комунікативних), які мають бути особистими рисами сім'янина, що спрямовують молоду особистість до подальшої підготовки та її готовності як майбутнього сім'янина.

Ми визначили поняття "особистісна зрілість щодо подружнього життя" як інтегральне (динамічне) утворення, високий рівень і гармонійний розвиток складників якого забезпечують прагнення до розуміння їх необхідності та конструктивного створення сімейної атмосфери. Причому, особистісна зрілість щодо подружнього життя є не лише однією з структурних компонентів зрілої людини (Б. Ананьєв [1], Ю.З. Гільбух [2], Г.В. Олпорт [12], Р.М. Шаміонов [13]), а й ще необхідною умовою, що передують розвитку готовності молоді стосовно шлюбно-сімейного життя (Г. Крайг [8], О.І. Зрітнева [6]). Таким чином, розвиваючи особистісну зрілість щодо подружнього життя, ми сприяємо зміцненню зрілості людини та покращенню процесу подальшої підготовки молоді до шлюбно-сімейних відносин.

Беручи до уваги розуміння психологічного змісту особистісної зрілості та його складові (Л.В. Потапчук [10]; А.О. Реан [11]; Ю.З.Гільбух [2]; Р.М. Шаміонов [13]; О.С. Штепа [14]), за якими можна уявити структуру даного явища ми підкреслюємо, що особистісна зрілість старшокласників щодо подружнього життя – це динамічне утворення, що залежить від багатьох зовнішніх та внутрішніх чинників. За сутністю, воно являє собою синтез взаємопов'язаних і взаємозумовлених компонентів: когнітивного (пізнавального), емотивно-ціннісного (або емоційно-мотиваційно-ціннісного), поведінкового (або регулятивно-поведінкового). Кожен з компонентів складається з ряду елементів.

Одним з найважливіших компонентів особистісної зрілості щодо сімейного життя є якості сім'янина. Цих якостей особистості багато. Ставлячи перед собою мету, вивчити ці якості, нами було опитано 168 учнів. Внаслідок експериментального дослідження ми виділили, що на перших місцях стоять відповідальність, комунікабельність і самостійність. Отже, самостійність, на нашу думку, є однією з найголовніших якостей сім'янина.

Ми розглядаємо самостійність як інтегровану якість особистості, що розвивається та виявляється в різних видах діяльності на основі свідомої мотивації та обґрунтованості дій і характеризується вищеназваними ознаками: активність, ініціативність, бачення проблеми, відповідальність, впевненість у своїх силах та здібностях, здатність до передбачення результатів діяльності, здатність до самооцінки, до самоконтролю, наполегливість та цілеспрямованість тощо [3], [9].

Самостійність полягає в умінні людини самостійно мислити, приймати обдумані рішення, орієнтуватися в різних життєвих ситуаціях та відповідально втілювати їх у життя. Вона знаходить свій вияв в ініціативності, а саме – у вмінні діяти по-своєму, згідно з особистими переконаннями, в умінні добровільно, усвідомлено брати на себе більшу відповідальність. Отже, важливим елементом досягнення ОЗ щодо подружнього життя є самостійність.

Наше завдання полягає у виявленні рівня розвитку та особливостей самостійності, як одного з елементів особистісної зрілості старшокласників щодо подружнього життя.

Розглядаючи окремі аспекти зрілості особистості у дослідженнях останніх років, самостійність вивчають Є.І.Головаха [4], І.С.Кон [7], Р.М.Шаміонов [13], Л.М.Потапчук [10] та інші.

Характерними показниками рівня розвитку самостійності в структурі особистісної зрілості (ОЗ) старшокласників щодо майбутнього подружнього життя є:

- Високий рівень: Знає що таке самостійність; переконаний, що дана цінність потрібна сім'янину; самостійно вирішує всі питання, не звертаючись за допомогою до інших; самостійно долає труднощі, що виникли під час спілкування.

- Середній рівень: Знає що таке самостійність; переконаний, що дана цінність потрібна сім'янину; самостійний у вирішенні тих питань, які викликають у нього особистий інтерес.

- Низький рівень: Знання про самостійність нестійкі; вважає, що дана цінність не є головною в сімейному житті; інколи вирішує труднощі сам, але найчастіше звертається за допомогою до інших.

Відповідно до завдань нашого дослідження, ми виявили рівень розвитку самостійності за методикою Р.Кеттелла. Рівень самостійності у більшості старшокласників – низький [5]. Для 65,5% всіх учнів характерними є несамостійність, залежність. У своїй поведінці вони орієнтуються на думку групи, потребують постійної підтримки з боку оточуючих, поради та схвалення (орієнтир на соціальне схвалення). Вони надають перевагу жити та працювати разом з іншими не тому, що є дуже комунікабельними, а швидше тому, що у них відсутня ініціатива та сміливість у виборі власної лінії поведінки.

29% учнів мають середній рівень самостійності. Вони лише в деяких питаннях виявляють самостійність та незалежність. У поведінці орієнтуються то на думку групи, то свої пріоритети ставлять на перше місце. Рідко приймають

самостійні рішення та найчастіше відповідальність перекладають на плечі оточуючих. Частина таких учнів добре пристосовується до оточуючих і, якщо потрібно, отримує підтримку з боку дорослих та однолітків.

Лише 5,5% усіх учнів мають високий рівень самостійності. Для них характерні незалежність у поглядах, самостійність. Ці старшокласники за власною ініціативою не шукають контакту з оточуючими, намагаються все робити самостійно (самі приймають рішення, самі вимагають його виконання, самі несуть відповідальність). Вони готові пожертвувати будь-якими зручностями заради збереження своєї незалежності. Не можна сказати, що вони зневажають людей, просто вони не потребують підтримки та схвалення з боку оточуючих.

У шкільній роботі спостерігаються деякі недоліки щодо становлення самостійності у старшокласників, особливо в сімейних та міжособистісних стосунках, а це свідчить про низький рівень самостійності в майбутньому подружньому житті, що призводить до непослідовності, хаотичності в поведінці. Але від простої здатності усвідомлювати самостійність до її перетворення у стійку якість особистості шлях нелегкий. Очевидно, що одним із головних завдань системи виховання повинно бути саме формування та розвиток самостійності як риси характеру особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ананьев Б.Г. О проблемах современного человекознания. – СПб.: Питер, 2001. – 272 с.
2. Гильбух Ю.З. Як учитися і працювати ефективно. – К.: ВИПОЛ, 1994. – 116с.
3. Дидусь Н.И. Формирование самостоятельности как профессионально значимого качества личности будущего учителя: Автореф. дис. ... канд. пед. наук /КГПИ им. А.М. Горького. – К., 1988. – 23 с.
4. Головаха Е.И. Путь к зрелости: Формирование социальной зрелости советской молодежи. / В.Ю. Барков. – К.: Молодь, 1988. – 78 с.
5. Дьоміна Г.А. Розвиток особистісної зрілості старшокласників щодо подружнього життя: Автореф. дис. ... канд. психол. наук / НПУ імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2008. – 23с.
6. Зритнева Е.И. Формирование готовности старшеклассников к браку и семейной жизни: Автореф. дис. ... канд. пед. наук / Северо-кавказский государственный технический университет. –Ставрополь, 2000. – 21 с.
7. Кон И.С. Открытие "Я". – М.: Политиздат, 1978. – 368 с.
8. Крайг Г. Психология развития. – СПб.:Изд-во Питер, 2000. – 992 с.
9. Поддубская Г.С. Формирование самостоятельности младших школьников: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – Минск, 1990. – 163 с.
10. Потапчук Л.В. Психологічні особливості становлення особистісної зрілості старшокласників: Дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07; Захищена 14.06.2001. – Луцк, 2001. – 219 с.
11. Реан А.А. Личностная зрелость и социальная практика / Теоретические и прикладные вопросы психологии. – СПб.: СПбГУ, 1995. – С.34-39.
12. Хьелл Л., Зиглер Д. Теория личности. – СПб.: Питер, 1997. – 608 с.
13. Шапионов Р.М. Личностная зрелость и профессиональное самоопределение в подростковом и юношеском возрасте: Автореф. дис. ... канд. психол. наук / Санкт-Петербургский гос. университет. – СПб., 1997. – 20 с.
14. Штепа О.С. Формування особистісної зрілості у підлітковому і юнацькому віці // Соціальна психологія. – 2006., № 1. – С. 129-146.

Дегтярьов С.І.

**ЧИНОВНИЦТВО НИЖЧИХ І СЕРЕДНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.
(НА ПРИКЛАДІ ТАВРІЙСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ)**

Провінційне цивільне чиновництво рідко ставало предметом спеціальних досліджень науковців. Більше уваги приділялося службовцям вищих і центральних державних установ [1; 2]. У пропонованій роботі ми приділимо увагу чиновникам гімназій, повітових і приходських училищ. Метою, яку ми перед собою ставимо, є виявлення вікових особливостей, освітнього рівня та соціальної приналежності вказаних службовців на прикладі освітніх закладів Таврійської губернії станом на 1830 р.

Нами були проаналізовані формулярні списки 48 чиновників Таврійської губернії, які служили у зазначених навчальних закладах у 1830 р. За соціальною приналежністю найбільше тут служило дворян та вихідців з духовництва (27,1% та 25% відповідно) (див. таб.1).

Таблиця 1. Розподіл чиновників гімназії, повітових і приходських училищ Таврійської губернії за походженням станом на 1830р.

Дворяни	Міщани	Купці	Селяни	Духовного звання	Різночинці		
					Іноземці	Обер-офіцерські діти	Інші
13	6	1	2	12	4	6	4
27,1%	12,5%	2,1%	4,2%	25%	8,3%	12,5%	8,3%

До дворян ми віднесли у тому числі польського шляхтича (саме так він був позначений у формулярному списку) М.С.Тарнавського. Великий відсоток склали т.зв. різночинці (29,1%), тобто ті особи, які не входили до складу дворян, міщан, купців, селян, духовництва і цехових. У нашому випадку до цієї соціальної групи були віднесені іноземці, обер-офіцерські діти, колоністи і